

საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის სწავლების ახსილბელოა საქართველოს უმადლეს სასწავლებლებში

როზეტა ასათიანი
ეკონომიკის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა ეკონომიკური მეცნიერების შედარებით ახალი დარგია, რომლის წარმოშობა საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების კვალდაკვალ XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან მოხდა, განსაკუთრებით, 60-იანი წლებიდან და ამის პიონერი აშშ იყო. ამ პერიოდიდან მოყოლებული, კაპიტალიზმის ტრანსფორმაციის შედეგად კერძო კაპიტალისტური საკუთრების ბატონობაზე დაფუძნებული ეკონომიკური სისტემის ახალ თვისებრიობაში გადაზრდამ ტრანეკტორია შეუცვალა მსოფლიოს განვითარებას. საკუთრების პლურალიზმზე დაფუძნებული საბაზრო სისტემის ძირითად მახასიათებლად, ბაზრის პრინციპების რეალიზაციასთან ერთად, სოციალური ორიენტაცია იქნა აღიარებული, რამაც, თავის მხრივ, დაადასტურა ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობის შესახებ კეინზური თეორიის სისწორე. სახელმწიფომ თავის თავზე აიღო ბაზრის „შეცდომების“ გამოსწორება, რაც ჰუმანიზაციის მსოფლიო პროცესის საფუძველი გახდა. სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის ფორმირება დროის მოთხოვნა იყო, მეტიც, იგი თანამედროვე მსოფლიოს განვითარების მნიშვნელოვან ტენდენციად იქცა და მსოფლიოს ახალი წესრიგისა და სამოქალაქო საზოგადოების გარანტად აღიარებული. ამ გარემოებამ ხელი შეუწყო ზნეობრივი ფასეულობების წინა პლანზე წამოწევას, რომელმაც ჩამოიტოვა მანამდე ფესვებგადგმული, სოციალური ინსტინქტებით განპირობებული მოთხოვნილებები და მათზე მაღლა დადგა. ჩამოყალიბდა ორი ტიპის საზოგადოება – ჩაკეტილი და ღია. ჩაკეტილი – ტოტალიტარული საზოგადოება, რომლის პირობებში პიროვნება კოლექტივის მსხვერპლად იქცა და ღია – ჰუმანური საზოგადოება, რომელიც დემოკრატიული ფასეულობების განვითარების საწინდარია. უკანასკნელ პერიოდში მსოფლიოში სოციალურობის ტენდენციის გაძლიერებამ კანონზომიერი ხასიათი მიიღო, მეტიც, სოციალურმა ორიენტაციამ საბაზრო ეკონომიკა პოლიტიკურად სიცოცხ-

ლისუნარიანი გახდა.

ეკონომიკისათვის სიცოცხლისუნარიანობის მინიჭებაში უდიდესი როლი 50-იან წლებში დაწყებულმა მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ შეასრულა, რომელმაც გამოიწვია საზოგადოებრივი წარმოების სტრუქტურული გარდაქმნები, მომსახურების წარმოებრივი დარგების დაჩქარებული განვითარება და მოამზადა პირობები ინდუსტრიული საზოგადოების პოსტინდუსტრიულში გადაზრდისათვის. მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ახალ ისტორიაში რევოლუციურ მახასიათებლად წარმოჩნდა მომსახურების სექტორის წილის უპირატესი ზრდა დანარჩენ ორ სექტორთან შედარებით. ეს მნიშვნელოვანი თეორიული პარადიგმები რეალურად აისახა ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესებში და საფუძველად დაედო გაეროს საერთაშორისო სტანდარტულ დარგობრივ კლასიფიკაციასა და ეროვნულ ანგარიშთა სისტემას. პოსტინდუსტრიული საზოგადოების ჩამოყალიბებით დაიწყო ახალი ერა კაცობრიობის ისტორიაში. ეს ახალი მსოფლიო წესრიგისა და სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობის დასაწყისი იყო.

ამ ისტორიულ წიაღსვლებში, ნახტომისებრ საზოგადოებრივ პროგრესში უდიდესი როლი შეასრულა ეკონომიკურმა თეორიამ, როგორც საზოგადოებრივმა მეცნიერებამ. სწორედ „დიდი დეპრესიის“ შემდგომ პერიოდში ჯ. მ. კეინზის მაკროეკონომიკური რეგულირების თეორიამ უდიდესი როლი შეასრულა ეკონომიკისათვის სოციალური როლის მინიჭებასა და ეკონომიკური ზრდის თანამედროვე თეორიების ჩამოყალიბებაში.

ამ ობიექტურმა წანამდგრებმა საფუძველი ჩაუყარეს საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის წარმოშობასა და განვითარებას. ეკონომიკური მეცნიერების არც ერთი დარგის-

თვის არ არის ნიშანდობლივი ისეთი ძლიერი ინტეგრირებული საწყისი, როგორც ეკონომიკური თეორიის (კერძოდ, მაკროეკონომიკური თეორიის) ამ ახალი განშტოების – საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკისთვის. ეკონომიკისთვის სოციალური ორიენტაციის მინიჭებით წინა პლანზე საზოგადოებრივი ინტერესები წამოიწია, რამაც გაზარდა სახელმწიფოს როლი ქვეყნის მაკროეკონომიკურ რეგულირებაში. იმ ფუნდამენტური პრობლემების გადასაწყვეტად, რომელიც საბაზრო ეკონომიკის ცნობილი ტრადიციით – „რა“, „როგორ“, „ვისთვის“ გამოიხატება, საკმარისი არ არის მხოლოდ მოთხოვნით გამოხატული ინდივიდუალური მომხმარებლების ინტერესების გათვალისწინება. აუცილებელია საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვა, რაშიც გადამწყვეტ როლს სახელმწიფო ასრულებს (ამიტომაცაა, რომ ეკონომიკურ ლიტერატურაში საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა ზოგჯერ გაიგივებულია სახელმწიფო სექტორის ეკონომიკასთან).

საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა შეისწავლის საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების მაქსიმალურად დაკმაყოფილების მიზნით სახელმწიფო სექტორში არსებული შეზღუდული რესურსების ეფექტიანად გამოყენების გზებსა და ოპტიმალური არჩევანის პრობლემას. ამ რესურსების რაციონალურ გამოყენებაზე დიდად არის დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკის მდგომარეობა, განსაკუთრებით ის, თუ რამდენად არის იგი სოციალურად ორიენტირებული.

საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის კვლევის სფეროშია მოქცეული ეკონომიკის არასაბაზრო სექტორიც, რაც, ბაზრის ნაკლოვანებებიდან გამომდინარე, უშუალოდ უკავშირდება საზოგადოებრივი საქონლის წარმოებას, გარე ეფექტების გაზომვასა და ბუნებრივი მონოპოლიების არსებობის აუცილებლობის დასაბუთებას, რომელთა გარეშე ზედმეტია საუბარი სოციალურ რეფორმებზე. სახელმწიფოსადმი ერთ-ერთი მკაცრი მოთხოვნაა ალოკაციური ფუნქციის შესრულება, რაც უკავშირდება განსაზღვრული სახის საქონლისა და მომსახურების წარმოებას, ანუ დასავლეთში საკმაოდ აპრობირებული საზოგადოებრივი საქონლის წარმოებას, რომელიც არ შეიძლება საბაზრო ფასით მიეწოდოს მოსახლეობას. ჭეშმარიტი სოციალური რეფორმები იწყება მაშინ, როდესაც სახელმწიფო შეიმუშავებს ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე კანონმდებლობას (მათ შორის, ანტიმონოპოლიურსაც), მოქნილი ფისკალური და ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარებით,

კონკურენციის დაცვით, ჯანსაღი საინვესტიციო კლიმატის შექმნით, მცირე ბიზნესის წახალისებით და, საერთოდ, მოსახლეობის საქმიანი აქტიურობის გაზრდით მოახდენს საბაზრო უწონასწორობის მინიმიზაციას, ისეთ მიმართულებას მისცემს ბაზარს, რომელიც განაპირობებს პიროვნების შესაძლებლობათა რეალიზაციას. ეს პრობლემებიც, რომელთა გადაჭრასაც სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკისაკენ მივყავართ, საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის კვლევის სფეროა.

სახელმწიფო ხარჯების პოლიტიკაში ცენტრალური ადგილი საზოგადოებაში სოციალური სტაბილურობის უზრუნველყოფის საკითხებს უჭირავს. სოციალურ სფეროში აქტიური როლის შესრულებით, სახელმწიფო „კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ ნიშნებს იძენს. მოსახლეობის საშუალო ფენის გაძლიერებით მცირდება ლობიზმის ნეგატიური შედეგების მასშტაბები, ჩქარდება ეკონომიკის ინსტიტუციონალიზმის პროცესი, იზრდება კერძო სტრუქტურების სოციალური პასუხისმგებლობა, ვითარდება სამოქალაქო თვითშეგნება, ფართოვდება თვითმმართველობითი სტრუქტურები და ძლიერდება დემოკრატია. სამოქალაქო საზოგადოების ინსტიტუტებისა და ჰუმანიზაციის პროცესების გაძლიერებით წარმოშობილი ახალი პრობლემები ამდიდრებს საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის შინაარსს.

ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგიაში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ეკონომიკური უსაფრთხოების კრიტერიუმებისა და პარამეტრების შემუშავებას, რაც საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის პრეროგატივაა.

გადასახადები, როგორც ეკონომიკის სტიმულირებისა და რეგულირების უმნიშვნელოვანესი ბერკეტი და საბიუჯეტო შემოსავლის ძირითადი წყარო, წინა პლანზე აყენებს დაბეგვრის თეორიის საკითხებს გადასახადებისა და ეკონომიკური ეფექტიანობის ურთიერთქმედების ჭრილში და ასევე სახელმწიფოს როლს ოპტიმალური დაბეგვრის ფუნქციონირებაში. ამ კუთხითაც გადასახადების მრავალწახნაგოვანი ფენომენი საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის კვლევის სფეროა.

სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის გლობალური პრობლემა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს სახელმწიფო ხარჯების ოპტიმალური გადანაწილების საკითხს. ამასთან დაკავშირებით, მეტად აქტუალურია საბიუჯეტო ფედერალიზმის საკითხების კვლევა, რომელიც საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის შესწავლის ერთ-ერთი სფეროა. მისი კვლევის

სფეროთა კეთილდღეობისა და შემოსავლების გადანაწილების პრობლემებიც, რომლებიც, თავის მხრივ, მოიცავენ სიღარიბისა და მინიმალური სოციალური გარანტიების, ინფლაციისა და მოსახლეობის შემოსავლების გაუფასურების, ქველმოქმედების, მეცნიერებისა და განათლების, სახელმწიფო დაფინანსების და სახელმწიფოს მიერ მეცნიერების სტიმულირების საკითხებს.

საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდის პრობლემები კიდევ უფრო აფართოებს საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის საკვლევ არეალს.

ამასთან დაკავშირებით, საბაზრო სისტემაზე გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში დიდი ყურადღება ექცევა საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის ზემოთ ჩამოთვლილი ზოგადსაკაცობრიო ამოცანების განხორციელების თავისებურებების შესწავლას.

საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა, როგორც სასწავლო დისციპლინა, ფართოდ დაინერგა მრავალი ქვეყნის უმაღლეს სასწავლებლებში, გამოვიდა ცნობილ მეცნიერთა (ჯ. სტიგლიცის, ა. ანტკინსონის, მ. რინგკვისტის, ლ. იაკობსონის, ე. ჟილცოვისა და ა.შ.) სახელმძღვანელოებიც. პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში, მაგალითად რუსეთში, უკრაინაში, ბალტიისპირეთისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში დაიწყო მეტად საჭირო და დროის მოთხოვნით წარმოშობილი ეკონომიკური მეცნიერების ამ ახალი დარგის აქტუალური პრობლემების კვ-

ლევა და საუნივერსიტეტო სწავლებაში დანერგვა, ხოლო საქართველოში ჯერჯერობით სათანადოდ ვერ იკიდებს ფეხს.

საქართველოში საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის კვლევა და შესაბამისი რეკომენდაციების ხელისუფლებისათვის მიწოდება გარკვეულ წვლილს შეიტანს ქვეყნის აღმშენებლობაში.

საგულისხმოა ერთი მეტად მნიშვნელოვანი გარემოება: 2000 წლის 2-3 ივნისს სანკტ-პეტერბურგში საზოგადოებრივი სექტორის რეფორმირებისადმი მიძღვნილ მესამე საერთაშორისო კონფერენციაზე დაფუძნდა საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის მკვლევართა ასოციაცია (ASPE), რომლის მიზანია საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკური პრობლემების შესწავლა. იგი არაფორმალური გაერთიანებაა, რომელიც თავის საქმიანობას ახორციელებს სტოკჰოლმის უნივერსიტეტისა და სანკტ-პეტერბურგის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ერთობლივი პროექტის ჩარჩოებში და ითვალისწინებს: ყოველწლიურ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის ორგანიზებას; ასოციაციის სამეცნიერო მოხსენებების გამოქვეყნებას; სემინარების მოწყობას; უცხოელი სპეციალისტების ლექციების ორგანიზებასა და ა.შ. ეს აპრობირებული პრაქტიკა, ვფიქრობთ, გასათვალისწინებელია საქართველოს სინამდვილეშიც. ამჯერად წარმოგიდგენთ სილაბუსს საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკაში საუნივერსიტეტო სწავლებისათვის.

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

სილაბუსი ზოგადი საუნივერსიტეტო პროგრამა

სასწავლო კურსის დასახელება	საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა
სასწავლო კურსის კოდი	
სასწავლო კურსის სტატუსი	გათვალისწინებულია ეკონომიკური პროფილის ფაკულტეტებისათვის: თემების სხვადასხვა სიღრმით განხილვის საფუძველზე შესაძლებელია ამ სილაბუსის გამოყენება ბაკალავრიატის მაღალ კურსებზე, მაგისტრატურასა და დოქტორანტურაში
სასწავლო კურსის ხანგრძლივობა	ერთი სემესტრი
ECTS	5 კრედიტი, 60 საკონტაქტო საათი, დამოუკიდებელი მუშაობისათვის – 75 საათი
ავტორი	როზეტა ასათიანი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სრული პროფესორი. ტელ.: 2363977, 599530487; E-mail: marinassati@gmail.com
საკონსულტაციო საათები	კვირაში სამჯერ, ორ-ორი საათი
სასწავლო კურსის მიზანი	საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის, როგორც მეცნიერების, წარმოშობა დროის მოთხოვნაა და საზოგადოების პროგრესითაა განპირობებული. იგი უკავშირდება კაპიტალიზმის ახალ თვისებრიობაში გადასვლასა და სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბებას. ამიტომ „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის“ სასწავლო კურსის დამკვიდრება საქართველოს საუნივერსიტეტო სწავლებაში წინგადგმული ნაბიჯია ამ სფეროში ევროპულ სტანდარტებთან მიახლოებისათვის. მისი მიზანია დაარწმუნოს სტუდენტობა სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისათვის ჯანსაღი საზოგადოებრივი სექტორის არსებობის აუცილებლობაში.
სასწავლო კურსის შესწავლის წინაპირობები	სტუდენტები დაუფლებულნი უნდა იყვნენ ეკონომიკის ზოგად საფუძვლებსა და შესაბამის კატეგორიებს, ეკონომიკის ცნებებსა და ტერმინებს. გავლილი უნდა ჰქონდეთ მიკრო- და მაკროეკონომიკის კურსები, ფინანსები, შეეძლოთ ინგლისური და რუსული სპეცლიტერატურის გამოყენება.
სასწავლო კურსის ფორმატი	ლექცია – კვირაში 2 საათი (2/30), სემინარი – კვირაში 2 საათი (2/30).

სასწავლო კურსის შინაარსი

თემა I. საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის როგორც მენეჯერების საგანი და ამოცანები

- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის, როგორც მეცნიერების, წარმოშობის ობიექტური წანამდგურები;
- ◆ მიკროეკონომიკური პარადიგმებისა და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ინდივიდუალისტური კონცეფციის – სახელმწიფო როგორც „ღამის დარაჯი“ – ბატონობის ეპოქა;
- ◆ ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება – „კეინზიანური რეგულაციის“ კრედი;
- ◆ მაკროეკონომიკური თეორიის განვითარება – საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის წარმოშობის საფუძველი;
- ◆ „სახელმწიფო მინიმუმის“ კლასიკური თეორიის აღორძინების მცდელობა. „ნეოკლასიკური სინთეზი“;
- ◆ ახალი საზოგადოების, ახალი სოციალური ფორმირება;
- ◆ სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბება და სახელმწიფოს ახალი ეკონომიკური როლის გამოკვეთა;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის საგანი;
- ◆ ბაზრის „უხილავი ხელისა“ და სახელმწიფოს „ხილული ხელის“ ოპტიმალური შესამება;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის როგორც მეცნიერების სტრუქტურა;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის ამოცანები და ფუნდამენტური ეკონომიკური პრობლემები.

თემა II. სოციალური საბაზრო ეკონომიკა როგორც ცივილიზაციის ფორმა

- ◆ საბაზრო ეკონომიკის არასტაბილურობა. გათანაბრების შეუთავსებლობა;
- ◆ საბაზრო ეკონომიკის ეფექტიანად ფუნქციონირების წანამდგურები;
- ◆ კონკურენციული პოლიტიკა – საუკეთესო სოციალური პოლიტიკა;
- ◆ წინააღმდეგობა ალოკაციურ-ეფექტიან და ადაპტაციურ-ეფექტიან სისტემებს შორის;
- ◆ ცნებების – „სოციალურისა“ და „საბაზროს“ სინთეზი და მათ შორის წინააღმდეგობის დაძლევა;
- ◆ სოციალური საბაზრო ეკონომიკა როგორც საბაზრო სისტემის განსაკუთრებული ტიპი;
- ◆ განსხვავება სოციალურ საბაზრო ეკონომიკასა და საბაზრო ეკონომიკას პლუს სოციალურ პოლიტიკას შორის;
- ◆ კანონი კონკურენციის დაცვის შესახებ – სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი კანონი;
- ◆ სოციალური საბაზრო ეკონომიკის მოდელის კლასიფიცირების კრიტერიუმები;
- ◆ კონტინენტალური ანუ გერმანული მოდელი;
- ◆ ანგლოსაქსური მოდელი;

თემა III. ბაზრის ნაპღოვანებათა თეორია და საზოგადოებრივი სექტორის არსებობის აუცილებლობა

- ◆ ბაზრის არასრულყოფილება და საზოგადოებრივი (არასაბაზრო) სექტორის არსებობის აუცილებლობა საბაზრო ეკონომიკაში;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის განვითარების მასშტაბები, დინამიკა და ფაქტორები;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორი ეროვნულ ანგარიშთა სისტემაში;
- ◆ ეკონომიკის „მესამეული სექტორი“ და საზოგადოებრივი სექტორი;
- ◆ საზოგადოებრივი საქონლის არსი და ძირითადი ნიშნები;
- ◆ სახელმწიფო სექტორის როლი საზოგადოებრივი საქონლის წარმოებაში (ალოკაციური ფუნქცია);
- ◆ გარე ეფექტები (ექსტერნალიები) და მათი რეგულირების მაკროეკონომიკური მექანიზმები;
- ◆ გარე ეფექტები და ტრანსაქციური ხარჯები;
- ◆ კოუზის თეორემა;
- ◆ ბუნებრივი მონოპოლიების არსი და მათი არსებობის აუცილებლობა საბაზრო სისტემაში;
- ◆ ბუნებრივი მონოპოლიების სახელმწიფო რეგულირების ძირითადი მიმართულებები.

თემა IV. კეთილდღეობის სახელმწიფოს თეორია

- ◆ კეთილდღეობის თეორია და ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევის საზღვრები;
- ◆ ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების სისტემის ევოლუცია;
- ◆ სახელმწიფო როგორც კონკურენტული პოლიტიკის გამტარებელი;
- ◆ კავშირი კონკურენციასა და სოციალურ კეთილდღეობას შორის;
- ◆ სახელმწიფო როგორც ბაზრის დამოუკიდებელი სუბიექტი და ეკონომიკური საქმიანობის ინსტრუმენტი;
- ◆ სახელმწიფოსა და ბაზრის სიმბიოზი.

თემა V. წონასწორობა საზოგადოებრივ სექტორში

- ◆ საზოგადოებრივ სექტორში წონასწორობის განსხვავება საბაზრო წონასწორობისაგან;
- ◆ საზოგადოებრივ საქონელზე მოთხოვნისა და მიწოდების ფორმირების სპეციფიკა და შეხამების ინსტრუმენტები;
- ◆ ინდივიდუალური და აგრეგირებული მოთხოვნა საზოგადოებრივ საქონელზე;
- ◆ საყოველთაო და ნაწილობრივი წონასწორობა საზოგადოებრივ სექტორში.

თემა VI. ფასწარმოქმნა საზოგადოებრივ სექტორში

- ◆ ფასწარმოქმნის თავისებურებები საზოგადოებრივ სექტორში;
- ◆ ფასისმიერი დისკრიმინაცია;
- ◆ სუბსიდიების როლი საზოგადოებრივი საქონლის ფასწარმოქმნაში;
- ◆ ბუნებრივი მონოპოლიების სფეროში ფასების სახელმწიფო რეგულირების მეთოდები;
- ◆ საზოგადოებრივი საქონლის ფასწარმოქმნაში სუბსიდიებისა და გადასახადების მაკორექტირებელი როლი.

თემა VII. საზოგადოებრივი არჩევანის თეორია

- ◆ სახელმწიფოს როლი ბაზრის ფუნქციონირების სამართლებრივ უზრუნველყოფაში;
- ◆ ეკონომიკური თამაშის წესები და მათი როლი სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ფორმირება-ფუნქციონირებაში;
- ◆ ეკონომიკური თამაშის წესების განხორციელების სახელმწიფო ინსტრუმენტები;
- ◆ ფისკალური და ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის ურთიერთკავშირი.

თემა VIII. საზოგადოებრივი სექტორის ორგანიზაციის ინსტიტუციური ფორმები

- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის ძირითადი ინსტიტუტები;
- ◆ სახელმწიფო მეწარმეობის თავისებურებები;
- ◆ განსახელმწიფოებრივება და პრივატიზაციის საზღვრები სახელმწიფო სექტორში;
- ◆ სახელმწიფო პოლიტიკა და „ჩრდილოვანი ეკონომიკა“;
- ◆ ქველმოქმედება და მეცენატობა საბაზრო ეკონომიკაში;
- ◆ არაკომერციული ორგანიზაციების სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის ფორმები.

თემა IX. სახელმწიფო სექტორის შემოსავლები

- ◆ შემოსავლების წყაროები;
- ◆ სახელმწიფო ვალის პრობლემა;
- ◆ საგადასახადო სისტემის მოდელები;
- ◆ საგადასახადო ტვირთის განაწილება კონკურენციულ ეკონომიკაში;
- ◆ გადახდისუნარიანობის კონცეფცია;
- ◆ დაბეგვრის ეფექტები: შემოსავლის ეფექტი, შენაცვლების ეფექტი, ფინანსური ეფექტი;
- ◆ ეფექტიანობა და სამართლიანობა საგადასახადო პოლიტიკაში.

თემა X. საზოგადოებრივი ხარჯები: სტრუქტურა და ტენდენციები

- ◆ ბაზრის არასრულყოფილება და სახელმწიფოს ჩარევის ალტერნატიული ფორმები;
- ◆ საზოგადოებრივი ხარჯების ძირითადი მიმართულებები;
- ◆ საზოგადოებრივი ხარჯების ზრდის ფაქტორები;
- ◆ სახელმწიფო პროგრამების გავლენა უთანაბრობის მასშტაბებზე;
- ◆ თავდაცვის ხარჯები და მათი ოპტიმალური განაწილება;
- ◆ სახელმწიფო სამედიცინო პროგრამები;
- ◆ სახელმწიფო და სადაზღვევო მომსახურების ბაზარი;
- ◆ სოციალური დაცვის სისტემის მოცულობა და სტრუქტურა;
- ◆ სოციალური სტრატეგიის პრიორიტეტები;
- ◆ სოციალური დაზღვევა და სოლიდარობის კულტურა;
- ◆ სოციალური რისკების დაზღვევის საბაზრო სტრუქტურების უუნარობა;
- ◆ საპენსიო დაზღვევა როგორც საზოგადოებრივი საქონელი;
- ◆ საზოგადოებრივი სოციალური პროგრამები განვითარებულ ქვეყნებში.

თემა XI. საზოგადოებრივი სექტორი და საბიუჯეტო ფედერალიზმი

- ◆ საბიუჯეტო ფედერალიზმის თეორიული საფუძვლები;
- ◆ ფედერალური და უნიტარული სახელმწიფო – ფედერაციის ძირითადი ტიპები;
- ◆ უფლებამოსილების პრინციპები საზოგადოებრივი სექტორის მართვის თვალსაზრისით ხელისუფლების ფედერალურ, რეგიონულ და ადგილობრივ ორგანოებს შორის;
- ◆ ფისკალური ეკვივალენტობის პრინციპი;
- ◆ საბიუჯეტო ფედერალიზმის მოდელები (აშშ, გერმანია, რუსეთი და ა.შ.);
- ◆ ფისკალური სისტემის ვერტიკალური გაწონასწორება;
- ◆ საბიუჯეტო დეცენტრალიზაციის თეორემა;
- ◆ ადგილობრივი თვითმმართველობის ეკონომიკური საფუძვლები;
- ◆ ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული სტანდარტები;
- ◆ ტერიტორიული ბიუჯეტების ფუნქციები;
- ◆ ეფექტიანობისა და სამართლიანობის პრობლემა რეგიონალურ პოლიტიკაში.

თემა XII. ეკონომიკური უსაფრთხოება სახელმწიფო რეზერვების სისტემაში

- ◆ პრობლემის აქტუალობა XXI საუკუნის დასაწყისში (მეორე ათეულში);
- ◆ ეკონომიკური უსაფრთხოების ორგანული კავშირი საზოგადოებრივი სექტორის ფუნქციონირებასთან;
- ◆ ეკონომიკური უსაფრთხოების ძირითადი კომპონენტები, ორგანიზაციის პრინციპები, უზრუნველყოფის მექანიზმები;
- ◆ ეკონომიკური უსაფრთხოების ინდიკატორები;
- ◆ ეკონომიკური უსაფრთხოების კავშირი ენერგეტიკულ და ეკოლოგიურ უსაფრთხოებასთან;
- ◆ საშინაო და საგარეო ვალის გავლენა ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფაზე;
- ◆ თანამედროვე ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის განვითარების ტენდენციები და მათი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებასა და საზოგადოებრივი სექტორის განვითარებაზე;
- ◆ სასურსათო უსაფრთხოების მსოფლიო პრობლემა.

თემა XIII. კეთილდღეობის პრობლემები და შემოსავლების გადანაწილება

- ◆ კეთილდღეობისა და შემოსავლების დიფერენციაცია;
- ◆ სიღარიბის პრობლემა და მინიმალური სოციალური გარანტიები;
- ◆ სიღარიბის მახასიათებლები და საარსებო მინიმუმი;
- ◆ მინიმალური სამომხმარებლო კალათა;
- ◆ მინიმალური ხელფასი;
- ◆ სიღარიბის დონე და სიდრმე;
- ◆ სიღარიბესთან ბრძოლის სახელმწიფო ღონისძიებების სისტემა;
- ◆ დასაქმების სახელმწიფო პოლიტიკა;
- ◆ ინფლაცია და მოსახლეობის შემოსავლების გაუფასურების პრობლემა;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის როლი სოციალური დაცვის სისტემაში;
- ◆ სახელმწიფო სოციალური გარანტიები;
- ◆ სოციალური ტრანსფერები და მათი მექანიზმი;
- ◆ გარე ეფექტები როგორც გადანაწილების ერთ-ერთი წყარო;
- ◆ საგანმანათლებლო მომსახურების წარმოება და მაკროეკონომიკური რეგულირება;
- ◆ სახელმწიფო მიერ განათლების დაფინანსების აუცილებლობა;
- ◆ კერძო სკოლების სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა;
- ◆ სახელმწიფოს მიერ ფუნდამენტური მეცნიერების სტიმულირების ბერკეტები.

თემა XIV. დეფიციტი, ეკონომიკური სტაბილურობა და ზრდა

- ◆ დეფიციტი და ეკონომიკური სტაბილურობა;
- ◆ დეფიციტი ღია ეკონომიკაში;
- ◆ სახელმწიფო პოლიტიკის ეფექტიანობა;
- ◆ ანტიკრიზისული პროგრამების ლაგი;
- ◆ ინვესტიციები და ეკონომიკური ზრდა;
- ◆ ინოვაციები, პატენტის ეფექტი;
- ◆ ბუნებრივი რესურსები და ეკონომიკური ზრდა;
- ◆ სახელმწიფოს პოლიტიკა და ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანი გამოყენების სტიმულირება;
- ◆ ეკონომიკური ზრდის სახელმწიფო პროგრამების როლი საზოგადოებრივი სექტორის განვითარებაში.

თემა XV. საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის ფუნქციონირების თავისებურებები საქართველოს ბარდამავალ ეკონომიკაში

- ◆ ეკონომიკის სისტემური გარდაქმნის (კონვერსიის) მაკროეკონომიკური პოლიტიკის არსი;
- ◆ მაკროეკონომიკური სტაბილიზაცია, მიკრო-, მაკრო- და მეგაეკონომიკური გარდაქმნები როგორც ეკონომიკის სისტემური გარდაქმნის შემადგენელი ნაწილები;
- ◆ მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის ორგანული კავშირი „შოკური თერაპიისა“ და გრადუალისტურ მოდელბთან;
- ◆ მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის ძირითადი ტიპები;
- ◆ სახელმწიფოს ფუნქციების კლასიფიკაცია საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში;
- ◆ სახელმწიფოს მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ორგანული კავშირი მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის ორთოდოქსალური ტიპის პირველ ვარიანტთან;
- ◆ „Path dependence“-ს (წინა განვითარების ტრაექტორიაზე დამოკიდებულება) ეფექტის გავლენა საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებაზე;
- ◆ დაგვიანების ეფექტი. ლაგი ქართულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში;
- ◆ საზოგადოებრივი საქონლის კვლავწარმოების თავისებურებები გარდამავალ ეკონომიკაში;
- ◆ საბიუჯეტო ფედერალიზმის პრობლემა გარდამავალ ეკონომიკაში. საგადასახადო რეფორმირების კონცეპტუალური საფუძვლები;
- ◆ ეკონომიკური უსაფრთხოება და წინააღმდეგობები საქართველოს ეკონომიკის რეალურ სექტორში;
- ◆ ეროვნული ეკონომიკის სისტემური კრიზისის განმაპირობებელი ფაქტორები;
- ◆ ეკონომიკური უსაფრთხოების გავლენა საინვესტიციო გარემოს ფორმირებაზე;
- ◆ სოციალური სტრატეგიკაციის კრიტერიუმები და მათი ცვლილებების თავისებურებები საქართველოში;

- ◆ საზოგადოების ეკონომიკური განათლების ამაღლება – დემოკრატიული სახელმწიფოს მშენებლობის მნიშვნელოვანი ამოცანა და სახელმწიფოს ფუნქცია;
- ◆ საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის ზოგადსაკაცობრიო ამოცანები და მისი განსაკუთრებული როლი საქართველოს გარდამავალ ეკონომიკაში.

სემინარი ჩატარდება შემდეგნაირად: გამოიყოფა 1 მომხსენებელი (20-25 წუთი) და 2 თანამომხსენებელი (15-15 წუთი). შემდეგ მომხსენებლის მიმართ დაისმება შეკითხვები და გაიმართება დისკუსია. თუ თემა 4-საათიანი, ეს პროცესი გაგრძელდება შემდეგ სემინარზე (სემინარის ხელმძღვანელის შენიშვნების გათვალისწინებით). ასეთი ფორმით ჩატარებულ სემინარზე მონაწილეობას იღებს მთელი აუდიტორია.

სემესტრში მოხდება სტუდენტთა შუალედური შეფასება 2-ჯერ. სემესტრის ბოლოს ჩატარდება გამოცდა.

შეფასება

I შუალედური შეფასება	0-დან 20 ქულამდე
II შუალედური შეფასება	0-დან 20 ქულამდე
საბოლოო გამოცდა	8-დან 30 ქულამდე
მთლიანი შეფასება	51-დან 100 ქულამდე

პირითაღი ლიტერატურა

Joseph E. Stiglitz. Economics of the public sector. Second Edition. New York-London. "W.W Norton & Company", 1988; **Anthony B. Atkinson, Joseph E. Stiglitz.** Lectures on public economics. 1980. **Coase R.** The Problem of Social Cost. "Journal of Law and Economics." Vol. 3, 1996; **Маргарета Рингквист.** Об общественном секторе: что он дает и что берет. Стокгольм, 1995; **Якобсон П.** Экономика общественного сектора. М., «Аспект пресс», 1996; Экономика общественного сектора. Под ред. **Жильцова Е.Н., Лафея Ж.Д.** М., 1998; **ასათიანი რ.** საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა: არსი, წანამდგვრები, განვითარების პერსპექტივები. „საქართველოს ეკონომიკა XXI საუკუნის კარიბჭესთან: პრობლემები, პერსპექტივები“. სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები. 2000 წლის 17 მაისი. თბილისი. გამომცემლობა „სიახლე“, 2000; **ასათიანი რ.** საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა და სოციალური რეფორმები. „შრომები“. VI ტომი. საქართველოს ეკონომიკური მეცნიერების აკადემია. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2008; **ასათიანი რ.** საზოგადოებრივი სექტორის

ეკონომიკა და მისი განვითარების თავისებურებები საქართველოს გარდამავალ ეკონომიკაში. „პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკების აქტუალური პრობლემები თანამედროვე ეტაპზე“. თსუ-ის პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი. საერთაშორისო სამეცნიერო პრაქტიკული კონფერენციის მასალები. 28-29 ივნისი. თბილისი, 2013; **Asatiani R.** Study of Public Sector Economics as Necessary Condition of Social Orientation. Bulletin of the Georgian Academy of Sciences. Vol. 169, number 2, March-April, 2004.

დამატებითი ლიტერატურა

კეინზი ჯონ მენარდ. დასაქმების, პროცენტისა და ფულის ზოგადი თეორია. თარგმანი ინგლისურიდან. ქუთაისი, 1995; **რიკარდო დ.** პოლიტიკური ეკონომიის და დაბეგვრის საფუძვლები. თარგმანი ინგლისურიდან. თბილისი, 1937; **სმიტი ა.** გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ. თარგმანი ინგლისურიდან. თბილისი, 1938; **Gfllbraith J.K.** Economics in the Century Ahead. In: “The Future of Economics.” Oxford, Blackwell, 1992; **Тинберген Я.** Пересмотр международного порядка. Перевод с английского. М., «Наука», 1980; **Гэлбрейт Дж.** Экономические теории и цели общества. Перевод с англ. М., 1979; **Пигу Е.** Экономическая теория благосостояния. Перевод с англ., М., 1985; **Эклунд К.** Эффективная экономика. Шведская модель. Перевод с англ., М., 1991; **Эрхард Л.** Благосостояние для всех. Перевод с англ., М., 1991; **Портер М.** Конкуренция. Перевод с английского. Санкт-Петербург, Москва, Киев. «Вильямс», 2000; **Тодаро М.** Экономическое развитие. М., «Юнити», 1997; **Шумпетер Й.** Теория экономического развития. Перевод с немецкого. М., «Прогресс», 1982; **Фишер С., Сахаи Р.** Стабилизация и рост в переходных экономиках: первые уроки. «Вопросы экономики», 1997, №5; **Нуреев Р.** Теории развития: новые модели экономического роста (вклад человеческого капитала). «Вопросы экономики», 2000, №9; **Надель С.** Социальные факторы экономического роста. «МЭИМО», 2005, №5; **საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II.** სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების აქტუალური საკითხების შესახებ. შემდგენელი გ. შიხაშვილი. თბილისი, „გეოკერია“, 2004; **პაპავა გ.** სახელმწიფოს როლი თანამედროვე ეკონომიკურ სისტემაში. „ეკონომიკა“, 1995, №7-9; **პაპავა გ.** საბაზრო წონასწორობის დოქტრინა. თბილისი, 1999. **პაპავა გ.** არატრადიციული ეკონომიკისი. თბილისი, 2011. **ასათიანი რ.** თანამედროვე ეკონომიკის განმარტებითი ლექსიკონი. თბილისი, საგამომცემლო ფირმა „სიახლე“, 2009. **ასათიანი რ.** პატარა ქვეყანას დიდი შეცდომების უფლება არა აქვს. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2005; **ასათიანი რ.** საით მიდის საქართველო? სოციალური ეკონომიკური განვითარების კონცეპტუალური ანალიზი. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2014; **ჭითანავა ნ.** ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების გაძლიერების აუცილებლობა და სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის ჩამოყალიბების თეორიულ-მეთოდოლოგიური საკითხები. „საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში“. IV ტომი. თბილისი, 1999; **ჭითანავა ნ, თაკალანძე ლ.** სოციალური ეკონომიკა. I ნაწილი. თბილისი, „ინოვაცია“, 2008;

გველესიანი მ. რა არის ეკონომიკური პოლიტიკა. თბილისი, „კომენტარი“, 2008; **კრუგმანი პ.** როგორ მოახერხეს ეკონომისტებმა ყველაფრის არასწორად გაგება? თარგმანი ინგლისურიდან. „საქართველოს ეკონომიკა“, 2009, №10; **მაღლაკელიძე თ.** ეკონომიკური უსაფრთხოება. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2002; **ასათიანი რ.** სოციალური დიფერენციაციის მოდელები და საქართველო. „სოციალური ეკონომიკა“, 2010, №2; **ასათიანი რ.** ახალი მსოფლიო წესრიგი და სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობა. „მაკრო მიკრო ეკონომიკა“, 2003, №4.

web რესურსები:

1. www.statistics.ge;
2. www.economics.ge;
3. www.nbg.gov.ge.
4. www.mof.ge

დამატებით ლიტერატურას, მონოგრაფიებისა და სტატიების სახით (მათ შორის, სილაბუსის ავტორის ნაშრომებს) სტუდენტები გაეცნობიან სასწავლო პროცესში და გამოიყენებენ თემების მიხედვით.

დამატებითი ინფორმაცია	სწავლების პროცესში გამოსული ახალი (როგორც სამამულო, ისე უცხოური) ლიტერატურა მიეთითებათ სტუდენტებს ლექციების დროს.
სწავლების შედეგები	აღნიშნული კურსის გავლის შემდეგ სტუდენტს მიღებული ცოდნა დაეხმარება საბაზრო ეკონომიკის პრაქტიკული საკითხების დაუფლებაში, გამოუმუშავდება უნარ-ჩვევები თანამედროვე ეკონომიკური სისტემის მრავალწახნაგოვანი პრობლემების კვლევისათვის. აღნიშნული კურსის წარმატებით დაძლევის შემთხვევაში, კურსდამთავრებული შეძლებს ეკონომიკური განათლების შემდგომი საფეხურების გავლას, მიღებული თეორიული ცოდნისა და პრაქტიკული გამოცდილების გამოყენებას ქვეყნის საკეთილდღეოდ.
სილაბუსის ავტორი	როზეტა ასათიანი – ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი 3.III.2014